SPRAWDZIAN · WOS

# Sprawdzian z różnic społecznych

**Grupa A**

WOS: stratyfikacja, mobilność społeczna, ubóstwo i wykluczenie

Imię i nazwisko: _____

Klasa: _____

Data: _____

Punkty: _____ / 22

10 zadań, 22 pkt. Czytaj uważnie polecenia. W zadaniach otwartych pisz pełnymi zdaniami.

**Zadanie 1.** (0–1 pkt)

Zmiana pozycji jednostki w hierarchii społecznej w ciągu jej życia, np. awans zawodowy syna robotnika na stanowisko dyrektora, jest przykładem:

(A) mobilności społecznej pionowej
(B) mobilności społecznej poziomej
(C) marginalizacji społecznej
(D) dziedziczenia statusu

*Zaznacz jedną poprawną odpowiedź.*

**Zadanie 2.** (0–1 pkt)

Proces przechodzenia jednostki lub grupy z jednej warstwy społecznej do innej, o wyższym statusie, nazywany jest:

(A) marginalizacją
(B) awansem społecznym
(C) anomią
(D) segregacją

*Zaznacz jedną poprawną odpowiedź.*

**Zadanie 3.** (0–3 pkt)

Oceń prawdziwość stwierdzeń dotyczących mobilności społecznej.

| | | |
|---|---|---|
| 1. Awans pracownika produkcji na stanowisko kierownika zmiany jest przykładem mobilności pionowej wstępującej. | **P** | **F** |
| 2. Mobilność pionowa polega na zmianie miejsca zamieszkania bez zmiany pozycji społecznej. | **P** | **F** |
| 3. Mobilność międzypokoleniowa oznacza wyłącznie zmiany pozycji, jakie zachodzą w ciągu życia jednej osoby. | **P** | **F** |

*Przy każdym zdaniu zakreśl P (prawda) albo F (fałsz).*

**Zadanie 4.** (0–2 pkt)

Oceń.

| | | |
|---|---|---|
| 1. W społeczeństwie otwartym (K. Popper) awans społeczny jest niemożliwy. | **P** | **F** |
| 2. Ruchliwość międzypokoleniowa to zmiana pozycji społecznej dziecka w porównaniu z rodzicami. | **P** | **F** |

*Przy każdym zdaniu zakreśl P (prawda) albo F (fałsz).*

**Zadanie 5.** (0–4 pkt)

Dopasuj miarę/wskaźnik nierówności lub ubóstwa do jej opisu.

| | | |
|---|---|---|
| 1. Współczynnik Giniego | ... | A. Sytuacja ograniczonego uczestnictwa jednostki lub grupy w życiu ekonomicznym, społecznym i kulturalnym społeczeństwa |
| 2. Relatywna granica ubóstwa | ... | B. Próg dochodowy ustalany jako odsetek (np. 50-60%) mediany lub średniego dochodu w danym kraju |
| 3. Ubóstwo skrajne (absolutne) | ... | C. Sytuacja, w której dochody nie wystarczają na zaspokojenie podstawowych potrzeb biologicznych (tzw. minimum egzystencji) |
| 4. Wykluczenie społeczne | ... | D. Miara nierówności rozkładu dochodów w społeczeństwie, przyjmująca wartości od 0 (pełna równość) do 1 (pełna nierówność) |

*Przy każdym numerze wpisz literę pasującego elementu.*

**Zadanie 6.** (0–1 pkt)

Uzupełnij: Proces stopniowego wypadania jednostek lub grup społecznych z uczestnictwa w życiu ekonomicznym, politycznym i kulturalnym społeczeństwa określa się mianem (1) _____.

(1) do wyboru: stratyfikacji społecznej / ruchliwości społecznej / anomii społecznej / wykluczenia społecznego

**Zadanie 7.** (0–2 pkt)

Wyjaśnij, na czym polega zjawisko marginalizacji społecznej. Podaj przykład grupy społecznej szczególnie narażonej na to zjawisko.

**Zadanie 8.** (0–2 pkt)

Wyjaśnij pojęcie „kapitał kulturowy" (P. Bourdieu) i podaj przykład, jak wpływa on na szanse edukacyjne.

**Zadanie 9.** (0–3 pkt)

Wyjaśnij, co mierzy Wskaźnik Rozwoju Społecznego (HDI). Wskaż dwie cechy odróżniające go od PKB per capita jako miary dobrobytu.

**Zadanie 10.** (0–3 pkt)

Wyjaśnij, czym jest dyskryminacja, i podaj dwa przykłady działań państwa zapobiegających dyskryminacji w zatrudnieniu.

Rozwiąż ten sprawdzian online, z wyjaśnieniem każdej odpowiedzi: matury-online.pl/sprawdzian/wos/roznice-spoleczne

SPRAWDZIAN · WOS

# Sprawdzian z różnic społecznych

**Grupa B**

WOS: stratyfikacja, mobilność społeczna, ubóstwo i wykluczenie

Imię i nazwisko: _____

Klasa: _____

Data: _____

Punkty: _____ / 22

10 zadań, 22 pkt. Czytaj uważnie polecenia. W zadaniach otwartych pisz pełnymi zdaniami.

**Zadanie 1.** (0–1 pkt)

Awans syna robotnika na stanowisko dyrektora przedsiębiorstwa jest przykładem:

(A) ruchliwości społecznej poziomej wewnątrzpokoleniowej
(B) ruchliwości społecznej pionowej międzypokoleniowej
(C) migracji zarobkowej wewnętrznej
(D) degradacji społecznej wewnątrzpokoleniowej

*Zaznacz jedną poprawną odpowiedź.*

**Zadanie 2.** (0–1 pkt)

Merytokracja to system, w którym

(A) każdy zarabia tyle samo, niezależnie od wykonywanej pracy i kwalifikacji
(B) pozycja społeczna jest dziedziczona po rodzicach i zależy od pochodzenia
(C) pozycja społeczna zależy od zasług, talentu i wysiłku jednostki
(D) władzę sprawują najsilniejsi, którzy zdobyli ją siłą lub groźbą przemocy

*Zaznacz jedną poprawną odpowiedź.*

**Zadanie 3.** (0–3 pkt)

Oceń poprawność stwierdzeń dotyczących systemów stratyfikacji społecznej.

| | | |
|---|---|---|
| 1. System kastowy jest otwarty — przynależność do kasty zależy głównie od wykształcenia i można ją łatwo zmienić. | **P** | **F** |
| 2. Max Weber, podobnie jak Marks, opisywał stratyfikację jednowymiarowo – przez stosunek do środków produkcji. | **P** | **F** |
| 3. Wykluczenie społeczne może mieć charakter nie tylko ekonomiczny, ale też kulturowy i polityczny. | **P** | **F** |

*Przy każdym zdaniu zakreśl P (prawda) albo F (fałsz).*

**Zadanie 4.** (0–2 pkt)

Oceń zdania o stratyfikacji społecznej.

| | | |
|---|---|---|
| 1. System kastowy to przykład społeczeństwa o dużej ruchliwości pionowej. | **P** | **F** |
| 2. Klasa średnia jest uznawana za stabilizator demokracji. | **P** | **F** |

*Przy każdym zdaniu zakreśl P (prawda) albo F (fałsz).*

**Zadanie 5.** (0–4 pkt)

Dopasuj typ mobilności społecznej do jej opisu.

| | | |
|---|---|---|
| 1. Mobilność pionowa w górę | ... | A. zmiana zajęcia bez zmiany prestiżu lub poziomu wynagrodzenia |
| 2. Mobilność pionowa w dół | ... | B. awans na wyższą pozycję w hierarchii społecznej lub zawodowej |
| 3. Mobilność pozioma | ... | C. przejście do niższej warstwy społecznej (np. utrata pracy, bankructwo) |
| 4. Mobilność międzypokoleniowa | ... | D. różnica pozycji społecznej między rodzicami a dorosłymi dziećmi |

*Przy każdym numerze wpisz literę pasującego elementu.*

**Zadanie 6.** (0–1 pkt)

Uzupełnij: System, w którym dostęp do wyższych pozycji społecznych oparty jest na zdolnościach, wykształceniu i osiągnięciach, a nie na urodzeniu lub koneksjach, nosi nazwę (1) _____.

(1) do wyboru: plutokracji / oligarchii / merytokracji / arystokracji

**Zadanie 7.** (0–2 pkt)

Wyjaśnij, na czym polega zjawisko dziedziczenia ubóstwa (cyklu ubóstwa) w danej rodzinie. Wskaż jeden czynnik, który może to zjawisko ograniczać.

**Zadanie 8.** (0–2 pkt)

Wyjaśnij pojęcie „wykluczenie społeczne" i podaj dwa przykłady grup zagrożonych wykluczeniem w Polsce.

**Zadanie 9.** (0–3 pkt)

Wyjaśnij różnicę między pojęciem klasy społecznej a warstwy społecznej w socjologii.

**Zadanie 10.** (0–3 pkt)

Wyjaśnij, na czym polega zjawisko dziedziczenia statusu społecznego. Podaj jeden przykład czynnika, który sprzyja ograniczaniu tego zjawiska.

Rozwiąż ten sprawdzian online, z wyjaśnieniem każdej odpowiedzi: matury-online.pl/sprawdzian/wos/roznice-spoleczne

# Sprawdzian z różnic społecznych

## Grupa A

**1.** (1 pkt) **A**

**2.** (1 pkt) **B**

**3.** (3 pkt) **1. P; 2. F; 3. F** — po 1 pkt za zdanie

**4.** (2 pkt) **1. F; 2. P** — po 1 pkt za zdanie

**5.** (4 pkt) **1–D, 2–B, 3–C, 4–A** — po 1 pkt za parę

**6.** (1 pkt) **(1) wykluczenia społecznego**

**7.** (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Marginalizacja społeczna to proces stopniowego wypychania jednostek lub grup poza główny nurt życia społecznego, ekonomicznego i kulturalnego, ograniczający ich realne uczestnictwo w podstawowych sferach życia zbiorowego, takich jak rynek pracy, edukacja czy życie publiczne. Szczególnie narażoną na marginalizację grupą są osoby długotrwale bezrobotne, które w miarę wydłużania się okresu bez pracy tracą kontakty zawodowe, kompetencje i motywację, co dodatkowo utrudnia im powrót na rynek pracy.
Punktacja: 1 pkt – poprawne wyjaśnienie (proces stopniowego wypychania jednostek lub grup poza główny nurt życia społecznego, ekonomicznego i kulturalnego). 1 pkt – trafny przykład grupy (np. osoby długotrwale bezrobotne, osoby bezdomne). Maks. 2 pkt.

**8.** (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Kapitał kulturowy: zasób wiedzy, umiejętności, nawyków i gustów wyniesionych z domu rodzinnego. Przykład: dziecko z rodziny inteligenckiej (książki, muzea, rozmowy) ma lepsze wyniki w szkole i łatwiej dostaje się na studia niż dziecko z rodziny o niskim kapitale kulturowym.
Punktacja: Definicja (1 pkt), przykład (1 pkt).

**9.** (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: HDI (Human Development Index, UNDP) łączy trzy komponenty: długość życia w zdrowiu (oczekiwana długość życia), dostęp do edukacji (lata nauki) i standard życia (PKB per capita na zasadzie parytetu). Od PKB różni się: 1) uwzględnia niematerialne wymiary dobrobytu (zdrowie, wiedza); 2) nie jest podatny wyłącznie na wzrost gospodarczy — kraj może mieć wysoki PKB, ale niskie wskaźniki zdrowotne i edukacyjne (np. kraje naftowe z małym dostępem do edukacji dla kobiet).
Punktacja: Kryterium 1 (1 pkt): HDI łączy trzy wymiary — dochód (PKB per capita), zdrowie (oczekiwana długość życia) i edukację (lata nauki). Kryterium 2 (1 pkt): pierwsza różnica — HDI uwzględnia pozaekonomiczne aspekty dobrobytu (zdrowie, edukację), PKB mierzy tylko wartość produkcji. Kryterium 3 (1 pkt): druga różnica — HDI jest bardziej odporny na wypaczenia wynikające z nierówności rozkładu dochodów, choć nie eliminuje ich całkowicie.

**10.** (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Dyskryminacja to gorsze traktowanie osoby ze względu na jej cechy, takie jak płeć, wiek, narodowość czy niepełnosprawność. Państwo przeciwdziała jej przez zakaz dyskryminacji zapisany w Kodeksie pracy oraz przez kontrole Państwowej Inspekcji Pracy.
Punktacja: Wyjaśnienie pojęcia (nierówne traktowanie osób ze względu na cechy takie jak płeć, wiek, pochodzenie, niepełnosprawność) – 1 pkt; dwa poprawne przykłady po 1 pkt (np. zakaz dyskryminacji w Kodeksie pracy, nadzór Państwowej Inspekcji Pracy, ustawa o równym traktowaniu, Rzecznik Praw Obywatelskich). Maksymalnie 3 pkt.

## Grupa B

**1.** (1 pkt) **B**

**2.** (1 pkt) **C**

**3.** (3 pkt) **1. F; 2. F; 3. P** — po 1 pkt za zdanie

**4.** (2 pkt) **1. F; 2. P** — po 1 pkt za zdanie

**5.** (4 pkt) **1–B, 2–C, 3–A, 4–D** — po 1 pkt za parę

**6.** (1 pkt) **(1) merytokracji**

**7.** (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Dziedziczenie ubóstwa (cykl ubóstwa) polega na tym, że dzieci wychowujące się w rodzinach dotkniętych ubóstwem mają, ze względu na ograniczony dostęp do dobrej edukacji, opieki zdrowotnej i kapitału społecznego, statystycznie większe prawdopodobieństwo pozostania w ubóstwie w dorosłym życiu niż dzieci z rodzin zamożniejszych. Zjawisko to może ograniczać zapewnienie powszechnego, bezpłatnego dostępu do edukacji wysokiej jakości oraz systemów stypendialnych wspierających zdolną młodzież z uboższych rodzin.
Punktacja: 1 pkt – poprawne wyjaśnienie (dzieci wychowujące się w ubogich rodzinach mają, ze względu na ograniczony dostęp do edukacji, opieki zdrowotnej i kapitału społecznego, większe prawdopodobieństwo pozostania w ubóstwie w dorosłym życiu). 1 pkt – trafny czynnik ograniczający (np. dostęp do bezpłatnej, dobrej jakości edukacji, stypendia, wsparcie socjalne). Maks. 2 pkt.

**8.** (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Wykluczenie społeczne — proces marginalizacji jednostek/grup, polegający na ograniczeniu dostępu do zasobów, instytucji i uczestnictwa w życiu społecznym. Grupy: 1) osoby bezdomne, 2) osoby niepełnosprawne, 3) długotrwale bezrobotni, 4) osoby starsze samotne.
Punktacja: Definicja (1 pkt), 2 przykłady (1 pkt).

**9.** (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Klasa społeczna to kategoria opisująca pozycję jednostki przede wszystkim ze względu na czynniki ekonomiczne – stosunek do środków produkcji, dochód czy majątek; w ujęciu marksistowskim klasy pozostają w konflikcie interesów (np. klasa robotnicza i klasa posiadaczy). Warstwa społeczna to pojęcie szersze, uwzględniające oprócz dochodu również prestiż społeczny, poziom wykształcenia i styl życia, bez konieczności zakładania konfliktu interesów między grupami. Innymi słowy, podział na klasy akcentuje różnice ekonomiczne i władzę, a podział na warstwy – zróżnicowanie statusu i sposobu życia.

**10.** (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Dziedziczenie statusu społecznego polega na tym, że pozycja społeczna rodziców (ich wykształcenie, majątek, prestiż zawodowy) w znacznym stopniu determinuje pozycję, jaką osiągną ich dzieci, co ogranicza mobilność społeczną i utrwala nierówności między pokoleniami. Czynnikiem, który może osłabiać to zjawisko, jest powszechny i bezpłatny dostęp do edukacji na wysokim poziomie — dzięki niemu dzieci z rodzin o niższym statusie mają realną szansę zdobycia wykształcenia i awansu społecznego niezależnie od pochodzenia.
Punktacja: 1 pkt za poprawne wyjaśnienie dziedziczenia statusu (przekazywanie pozycji społecznej, majątku, wykształcenia z pokolenia na pokolenie, ograniczające mobilność społeczną). 1 pkt za wskazanie mechanizmu, dzięki któremu status jest przekazywany (np. kapitał kulturowy, sieć kontaktów, majątek). 1 pkt za trafny przykład czynnika ograniczającego dziedziczenie statusu (np. powszechny, bezpłatny dostęp do edukacji, system stypendialny). 3 pkt.

## Skala ocen (orientacyjna, 22 pkt w każdej grupie)

| | |
|---|---|
| bardzo dobry (5) | 20–22 pkt |
| dobry (4) | 17–19 pkt |
| dostateczny (3) | 11–16 pkt |
| dopuszczający (2) | 7–10 pkt |
| niedostateczny (1) | 0–6 pkt |

Progi: 90%, 75%, 50%, 30%. Progi w Twojej szkole mogą być inne. W zadaniach otwartych uznaj każdą odpowiedź poprawną merytorycznie, także sformułowaną inaczej niż przykład.

Ten sprawdzian online, z wyjaśnieniem każdej odpowiedzi: **matury-online.pl/sprawdzian/wos/roznice-spoleczne**. Nauczyciele i korepetytorzy ułożą własną kartę z banku ponad 20 tys. zadań: **matury-online.pl/dla-korepetytorow**.